

ततो निवृत्तिरेव मुक्तिहेतुत्वाच्चेयसीतिसिद्धम् एवंतावदेकएवात्मा तस्य च गुणकार्यदेहसंबंधकृतः संसारः आत्मज्ञानाच्च मुक्तिरित्युक्तं विलक्षणः स्थूलसूक्ष्मादित्यादिना तदेव च मतांतरनिरासेन दृढीकृतम् अथैषामित्यादिना तत्र पृच्छति गुणेष्विति अयमर्थः गुणेषु असत्सु मुक्तिः सत्त्वेव वा आद्ये ज्ञानसाधनाभावान्न मुक्तिः द्वितीये च गुणेषु वर्तमानोऽपि तत्कार्यदेहजेषु कर्मसु सुखादिषु च कथं न बध्येत तथाऽपि तैराकाशवदनावृतत्वान्न बध्यत इति चेत्तर्हि बंधो न संभवतीत्याह अनपावृतः कथं बध्यत इति ॥ ३५ ॥ यदितु सत्त्वेव तदहंकारेण बध्यते तन्निवृत्त्या च मुच्यत इति मतं तर्हि कथं ज्ञातव्यमिति पृच्छति बद्धो मुक्तो वा कथं वर्ततेत्यादि किं भुंजीत कथं भुंजीतेत्यर्थः ॥ ३६ ॥ एतत् एतद्विषयं प्रश्नम् किंच एकएवात्मा अनादिगुणसंबंधान्नित्यबद्धः मुक्तेर्जन्यत्वे अनित्यत्वप्रसंगान्नित्यमुक्त इत्यप्यंगीकार्यं स्यात् तत्र मे भ्रमो भवतीत्याह नित्यबद्ध इति ॥ ३७ ॥ इत्येकादशोटीका

उद्धव उवाच गुणेषु वर्तमानोऽपि देहजेष्वनपावृतः ॥ गुणैर्न बध्यते देही बध्यते वा कथं विभो ॥ ३५ ॥
कथं वर्तते तविहरे त्वैर्वा ज्ञायेत लक्षणैः ॥ किं भुंजीत तविस्तृजेच्छयीतासीत याति वा ॥ ३६ ॥ एतदच्युत मे ब्रूहि
प्रश्नं प्रश्नविदां वर ॥ नित्यमुक्तो नित्यबद्ध एक एवेति मे भ्रमः ॥ ३७ ॥ इति श्रीभागवते महापुराणे एका
दशस्कंधे भगवदुद्धवसंवादे दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ ७३ ॥ श्रीभगवानुवाच बद्धो मुक्त इति व्याख्या
गुणतो मे न वस्तुतः ॥ गुणस्य मायामूलत्वान्न मे मोक्षो न बंधनम् ॥ १ ॥

यां दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ एकादशोऽनुबद्धानां मुक्तानां चाथ लक्षणम् साधूनां च तथा भक्तेर्लक्षणं हरिणे रितम् ॥ १ ॥ नित्यमुक्तो नित्यबद्ध एक एवेति मे भ्रमः इति यदुक्तं तत्किं वस्तुतो विरोधः प्रतीतितो वा नाद्यः बंधमोक्षयोर्वास्तवत्वाभावादित्याह बद्धो मुक्त इति द्वाभ्याम् आत्मा बद्धो मुक्तश्च मे गुणतः मदधीन सत्त्वादिगुणोपाधितः ननु वस्तुतः नन्वौपाधिकत्वेऽपि तंडुलपाकादिवत्वास्तवत्वं किं न स्यात्तत्राह गुणस्य मायामूलत्वाद्धं धनं नास्ति अतएव मोक्षश्चनास्ति ननु कथं सर्वशास्त्रविरुद्धमुच्यते तत्राह इति मे व्याख्या इति एवं मत्कृतो निर्णयः अलमतिकृतं कुर्यादित्यर्थः अथ वैवमन्वयः आत्मा बद्धो मुक्त इति व्याख्या उक्तिः सामे गुणतः मद्गुणपारतंत्र्यात् अत्र हेतुत्वेन गुणनियंतरिच स्मिस्तद्व्यतिरेकमाह अतएव न मे बंधनं मोक्षो वेति अन्यत्समानम् ॥ १ ॥